

ویژگی‌های شهر از منظر قرآن و تفاسیر آن

تهیه‌کننده: علیرضا آملی

مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

سرشناسه	: قبادی، علیرضا، ۱۳۴۸-
عنوان و نام پدید آورنده	: ویژگی های شهر از منظر قرآن و تفاسیر آن/تهیه کننده علیرضا قبادی.
مشخصات نشر	: تهران: مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران، ۱۳۹۳
مشخصات ظاهری	: ۸۸ ص. جدول، نمودار.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۶۰۸۰-۳۶-۹
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه
موضوع	: شهرها و شهرستان ها - جنبه های قرآنی
شناسه افزوده	: شهرداری تهران. مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۳ ق ۲/۸۶۸/۰۴/۱۰۴ BP
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۱۵۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۶۴۳۰۱۶

مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران

ویژگی های شهر از منظر قرآن و تفاسیر آن

دبیرخانه‌ی شهر ایرانی-اسلامی

تهیه کننده: علیرضا قبادی

رئیس دبیرخانه: دکتر روح الله عالمی

ناظر علمی و دبیر دبیرخانه: دکتر عبدالحسین کلانتری (عضو هیئت مدیره شهر تهران)

اعضای علمی دبیرخانه: دکتر علی انتظار، دکتر ناصر براتی، دکتر سید محمود نجاتی حمیدی

ویرایش و صفحه آرایی: نگارستان حامد

چاپ: مرکز چاپ نشر شهر

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۴

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

بها: ۳۵۰۰۰ ریال

ناشر: مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران؛ معاونت علم و فناوری

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۰۸۰-۳۶-۹

کلیه حقوق چاپ برای ناشر محفوظ است.

نشانی: خیابان شریعتی، خیابان پل رومی، خیابان شهید اکبری، نبش خیابان آقابزرگی، شماره ۳۲

تلفن: ۲۲۳۹۲۰۸۰-۸۳

کدپستی: ۱۹۶۴۳۵۶۱۱

http://rpc.tehran.ir

info@rpc.tehran.ir

سخن نخست

شهرها مانند تمامی واقعیات اجتماعی دیگر، نه موجودیت‌هایی فراتاریخی و فرهنگی که ریشه در تاریخ و فرهنگ و جامعه دارند. بدین جهت، شهرهای مناطق مختلف جهان، به‌رغم شباهت‌هایی که در برخی ارکان و ویژگی‌ها با یکدیگر دارند، به جهت همین ابتدا بر تاریخ و فرهنگ متفاوت، تفاوت‌های چشمگیری نیز با یکدیگر دارند. تفاوت‌هایی که فراتر از نوعیت، به فردیت آن‌ها اشاره دارد. البته چنین تفاوت‌ها و فردیتی، در آغاز شکل‌گیری شهرهای صنعتی و تکوین علوم انسانی و اجتماعی جدید نادیده انگاشته می‌شد و سعی بر آن بود تا بر مبنای مانی‌تک‌خطی که برآمده از تجربه‌ی تاریخی غرب جدید بود، گذشته و آینده‌ی سایر جوامع فهمیده شود. البته فشار معرفتی، فشارهای وضعیتی و عینی ناشی از گسترش نظام سرمایه‌داری غربی و دست‌اندازی بر سایر کشورهای غیرغربی (کشورهای جنوب/ توسعه‌یافته‌ی شرقی/ خاورمیانه) نیز موجب شد تا به‌رغم توسعه‌ی متوازن شهرهای غیرغربی و تفاوت آن‌ها با شهرهای غربی، در مجموع ادراک یگانه‌ای از آن‌ها بسط و گسترش یابد.

با این حال، به موازات به چالش کشیده شدن رمونی توسعه‌ی یگانه و تک‌خطی غربی و تأکید و توجه به بنیادهای تاریخی و فرهنگی شکل‌گیری واقعیات و معارف اجتماعی، تحولی عظیم در مطالعات شهری صورت گرفت که به موجب آن «شهرها» جایگزین «مهر» شدند. در نتیجه‌ی این تحول، شهرهای نقاط مختلف جهان، به تناسب بنیان‌های تاریخی و فرهنگی خود، به‌تدریج مستقل یافتند. در این مسیر بود که استعمال ترکیباتی نظیر «شهر غربی»، «شهر شرقی»، «شهر مسیحی»، «شهر اسلامی»، «شهر ایرانی» و... بیشتر شد. چنین ترکیباتی به این مهم ارجاع داشتند که شهرهای نقاط مختلف جهان، اگرچه شباهت‌هایی با یکدیگر دارند، تفاوت‌های مهمی نیز با یکدیگر، به‌ویژه با شهرهای غربی، دارند. فردیت و هویت آن‌ها را شکل می‌دهد. در این میان، با توجه به گستره‌ی جهان اسلام و نیز تأثیر تاریخی و فرهنگی این دین مبین، مطالعات وسیعی درباره‌ی شهرهای اسلامی در کشورهای مختلف صورت گرفت که با کمال تأسف باید اذعان کرد کمترین رونق را در ادبیات مطالعات شهری، ایران داشته است.

این واقعیت تلخ، آنگاه که با ناپسندگی و نقصان تحلیل‌های متکی بر ادبیات غربی درباره‌ی شهر تهران و نیز فقر شدید تحلیل‌های بومی در آن خصوص همراه شد، مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران را بر آن داشت تا به‌صورت ویژه بر این موضوع متمرکز شوند. در این راستا، پیشنهاد تأسیس «دبیرخانه‌ی شهر ایرانی - اسلامی» مطرح شد و ضمن تنقیح و تصویب این پیشنهاد، دبیرخانه از پاییز ۱۳۹۱ با دعوت از اساتید صاحب‌نظر آغاز به کار کرد. این دبیرخانه ضمن برگزاری نشست‌های گوناگون داخلی، با دانشوران متعددی نیز

مشورت کرد و بدین طریق اولویت‌های پژوهشی و حوزه‌های فعالیت خود را مشخص کرد. سپس به موازات پروژه‌های تعریف‌شده، برون‌سپاری و نظارت آن‌ها نیز زیر نظر دبیرخانه صورت گرفت. آنچه پیش‌روست گزارش یکی از این پروژه‌هاست، اگرچه بری از خطا و نقصان نیست، از این جهت که جزء اولین گام‌ها در این حوزه است، قابل تأمل است.

امید است این اثر که با سعی وافر محقق و هدایت و نظارت اعضای محترم دبیرخانه‌ی شهر ایرانی - اسلامی صورت گرفته است، مطبوع بیفتد و با عطف توجه و نقد اصحاب خرد، گامی در مسیر توسعه‌ی مطالعات شهر ایرانی اسلامی باشد.

دکتر بابک نگاهداری

رئیس مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

فهرست مطالب

۹	کلیات
۱۰	۱-۱- مقدمه
۱۱	۲-۱- بیان مسئله
۱۲	۱-۲-۱- سؤالات تحقیق
۱۲	۲-۲-۱- اهداف
۱۲	۳-۱- ضرورت و اهمیت تحقیق
۱۳	۴-۱- روش تحقیق
۱۴	۵-۱- محتوا، پروپوز
۱۴	۶-۱- پیشینه‌ی تحقیق
۱۵	داده‌ها و یافته‌ها
۱۶	۱-۲- مقدمه
۱۶	۲-۲- بررسی آیات
۱۶	۱-۲-۲- بلاد و مشتقات آن
۲۴	۲-۲-۲- حول
۲۷	۳-۲-۲- مدینه
۳۰	۴-۲-۲- مدین
۳۵	۵-۲-۲- مصر
۳۸	۶-۲-۲- واد
۳۹	۷-۲-۲- دار
۴۳	۸-۲-۲- «سکن» و مشتقات آن
۴۶	۹-۲-۲- بیت و مشتقات آن
۵۳	۱۰-۲-۲- قریه و مشتقات آن
۶۸	۱۱-۲-۲- عمر (عمران)
۷۰	۱۲-۲-۲- شعب و شعوب
۷۳	۱۳-۲-۲- اعراب
۷۷	نتیجه‌گیری و پیشنهادها
۷۸	۱-۳- مقدمه
۸۰	۲-۳- جمع‌بندی
۸۶	۳-۳- پیشنهادها
۸۷	منابع